

maar geen muur; een geschilderde vroomheid in prachtige kleuren, maar zonder dat de geur des levens er van uitgaat, dan is Sion naam geen schild, maar een schriklijk gevaar; en is er geen ergertoe stand denkbaar dan van iemand, die in zulk een Sion als een geruste voortleefte en in zulk een denkbeeldig Jeruzalem als een verkeerde slapend met adrijft op den straat.

Dan vindt ge soms heele gezinnen waar alles orthodox toegaat, en heele geslachten die voor Sion staan ingeschreven, en heele dorpen die bij Sion gerekend worden, ja heele landstrecken die onder Sion's schaduw haar kudden doen weiden, en dat er aldoor geroepen wordt: »Vrede, vrede en geen gevaar!», en dat ze denken: »Wij zijn rijk en verrijkt geworden en hebben geen dings gebrek!», en dat er toch eigenlijk niets dan een *moeras* is van wateren die eens vloeten maar nu *stilstaande* wateren zijn geworden, omdat de *adem* des Heeren er het woud niet meer doorademt.

Toch behoeft het kennersoog zich tuschen die echte Sionieten en die valscheij genusten in Sion niet te vergissen. Immers hun uiting is juist tegenovergesteld.

Voor die valscheij genusten is hun vroom vormleven het een en al, maar naar den levenden God vragen ze niet. Ze drinken uit de beek en ze weiden op de velden, maar om den Herder hunner ziele roepen ze niet. Hun Sion is een gekunsteld, geen wezenlijk Sion. Een Sion onder een glazen stolp, waar geen stofje inwaait, maar niet het echte Sion, waarin het trillen en dreunen van de majesteit des Heeren HEEREN wordt gevoeld.

En daarom vindt ge dit verschil, dat die valscheij genusten in Sion den kwaden dag altoos verre stellen; en zich de breuke van het huis Jozefs niet aantrekken; en geen lijden om Sion en geen zorg voor zichzelf kennen; maar als welvoldende en zelfgenoegzame kinderen Abrahams zich vermaken binnen het gordijn van hun heilige tent; en juist daardoor geen schok in de ziel en geen ritseling in het woud, en geen erbarming met anderen kennen. Wat gaan hun de volken achter Bazaan aan? Niets kan in hun heilig Sion hen deren!

Maar zoo zijn degenen, die *werkelijk* rust in het echte Sion vinden, niet.

Eer omgekeerd voelen zij keer op keer een onrust in de ziel, alsof de fundamenten van Sion zelf schokten en dremden. Hun stormt het gedruis in de hooge spitsen der torens en in de toppen der boomen, die Sion omringen. Zij hooren God den Heere werken, en het maderen van zijn Majesteit is hun ontzaglijk.

Neen, ze zijn niet gerust, dan door de spanning van de *onrust* heen.

Want aldoor dreunt hun de stem hun Gods in het oor, en dan beven ze, tot de volmaakte liefde straks de vrees weer indrijft.

Zij merken zijn oordeelen en ze sidderen; en schrikken bij de gedachte van wat uit de zwangere wolken van zijn Majesteit straks de volken en de natien, en ook hun woonstede, ja de kerke Gods, treffen zal.

Om hen gist alles en kookt alles. Het leeft en trilt en ritselt. Een machtig, majesteits golvende van de Mogendheid des Heeren in zijn Koninklijk bruisen.

En dan de vraag, of dat oordeel tegen hen komt of *voor* hen strijden zal.

o, Straks overwint het geloof weer, en dan jubelen ze te midden van den stormwind; maar toch ze kennen ook de benepenheid des harten, als eigen schuld en sonde hen zoo wreed omverwerpt.

En dan liggen ze neder als dood aan zijn voeten! Tot Hij de hand weer op hen legt en ze leven mogen.

En aan en in dien nood leeren ze het dan, om allen hoogmoed en trotsche verheffing over het medescheepel hartgrondig te verfoeien, tot er in hun ziele invloed iets van goddelijk mededoen en van erbarmen met wie Sion nog niet kent.

KUYPER.

Amsterdam, 22 Juni, 1888.

In het geding van de Amsterdamsche Kerkvoogdij is dan nu beslissing gevallen, en de Hooze Raad heeft geoordeeld, de Kerkvoogden daarbij zelfs als intervenienten te moeten atwijzen.

Dit bericht heeft ons geweldig aangegrepen.

Immers, hier zijn dan nu mannen, die wettig benoemd zijn; benoemd eer het Conflict ontstond, en tegen wier benoeming geen enkel bezwaar ooit is ingebracht; mannen, die na benoemd te zijn, als bij eed beloofd hebben, het beheer niet te zullen overgeven, dan daartoe door den rechter gedwongen; mannen, die, toen anderen die gelijke belofte deden, hun belofte schonden, pal bleven staan, en trouw aan eed en plicht, voor de rechten der gemeente gestreden hebben; mannen, die, in onwankelbaar vertrouwen op dit hun goed en deugdelijk recht ook bij den aardschen rechter om handhaving van hun rechten kwamen; — en die nu moeten ervaren, dat de hoogste rechter in het land wel niet heeft durven zeggen, dat ze ongelijk hadden, maar toch toeliet dat de tegenpartij hun het handhaven van hun recht onmogelijk maakte.

Natuurlijk voegt hun berusting in dit vonnis, en erkennen ze dat de rechter, die het uitsprak op aarde, macht van Godswege bezat, niet om uit te maken wat recht voor God is, maar wat als recht in Nederland zal gelden.

De Hooze Raad had te beslissen.

Maar toch te beslissen niet verder dan voor de rechtverhoudingen in het uitzwendige, zonder dat daarmee ook maar één oogenblik hun zekerheid kon worden geschoot, dat kerkvoogden in het wezen der zaak, dat ze naar wezenlijk recht, dat ze voor God gelijk, volkomen gelijk hadden; en dat alleen een navel die voor het oog der rechtters trok, hen tot deze uitspraak heeft kunnen brengen.

Ziehier de *Consideranten* waarop de Hooze Raad den 15 Juni j.l. vonnis sloeg.

Overwegende, dat daargelaten de vraag of het Cl. B. doende wat des Bijz. Kerke Raads is enz., tot het constateren van zoodanige afscheiding bevoegd is, in allen gevallen vaststaat, dat de vier heeren, reeds voor de dagvaarding in revisie, waren leden van de Ned. Gereformeerde kerk te Amsterdam (doleerende), welk feit door de verweerde in revisie is gesteld en door de eischers niet is tegengesproken.

O. Dat die Kerk, gelijk uit het overgelegde Kerke Raadsboekje blijkt en dat door de eischers in revisie niet is tegengesproken, heeft een eigen organisatie en geheel staat buiten het Synodaal verband der Ned. Herv. Kerk, zooals dit bij art. 4 van het Alg. regl. is omschreven.

O. Dat die heeren dus, door — met de kennelijke bedoeling om zich geheel te onttrekken aan het voormelde Bestuur van de Ned. Herv. Kerk — leden te worden van een ander kerkgenootschap dan dit, waarvoor zij thans optreden, getoond hebben niet meer te zijn leden van het laatste, en dus ook niet meer kunnen zijn leden der Commissie, waarvoor zij thans optreden, etc.

Al de grond waarop het vonnis rust is derhalve de overweging, dat er een nieuw kerkgenootschap is opgericht; dat de verzoekers om interventie zich daarbij aansloten; en dat zij derhalve ophielden leden der kerk en dus ook Kerkvoogden te zijn.

Wat dunkt u van deze redeneering? Niet een filosoof, maar de Hooze Raad sprekt.

Eilieve, hoe anders dan naar de wet van 1853 weet de Hooze Raad, welke kerkgenootschappen er bestaan?

Hoe kan de Hooze Raad het optreden van een nieuw kerkgenootschap in rechten constateren, waar de handelende personen unaniem bij den Koning en dus in rechten verklaard hebben, dat juist niet te willen, niet te beoogen, en ook niet te hebben gedaan?

Waar, in welke wet staat geschreven, dat aansluiting aan een andere bestuursorganisatie overgaan is in een ander kerkgenootschap?

Wat recht heeft de Hooze Raad om te beweren, dat ik niet te gelijker tijd tot twee kerkgenootschappen kan behooren?

Hoe kan ooit door den Hooze Raad, tegenover het officiële stuk dat naar den Koning ging, bewijs geput uit een *kerkboed* of een *handboekje*?

Zoo vermenigvuldigen zich de vragen, en onze verbazing blijft aanhouden, dat de Hooze Raad tot zulk een beslissing konen kon.

Is dit dan nu de vrucht van de breede studie der rechten, die in dit hoogste college het zuiverst schitteren moest in haar doorzichtigheid?

Strekt zulk een vonnis nu om het recht en het rechtsbesef in het midden der natie te sterken?

We vragen slechts.

Althans zoolang de rechtsgrond waarop deze uitspraak steunt, niet wordt aangegeven.

Immers is de Hooze Raad niet meer, als vroeger, geroepen tot het verrichten van politieke machtsdaden, om te handhaven wat in zijn oogen orde en regemaat eischen, doch heeft dat college alleen te beslechten wat uit de vaststaande rechtsbeginselen logisch voortvloeit.

Het zachtste oordeel dat over dit vonnis gaan kan is, dat deze mannen te veel buiten het kerkelijke leven stonden, om te weten wat ze door dit vonnis op kerkelijke terrein deden.

Aan den Heere zij het overgegeven! Hij beschikt.

Toch is er aan deze uitspraak weer één goede zijde.

Onze vele broederen, die nog met hooftelijken omslag door de Synodale besturen geplaagd worden, kunnen nu veilig den hoofdelijken omslag weigeren.

Immers de Hooze Raad heeft nu uitgeemaakt, dat wie tot een kerk in doeleantie behoort, *ex ipso* burgerrechtelijk ophielt lid te zijn van de bestaande gemeenschap.

Ook in dit opzicht een zonderling arrest.

Het is een kostelijk werk dat Prof. Wielenga verrichtte, door kort voor de Synoden saam komen nog eens heel de quaestie, die tuschen de strijdende broederen in geschied ligt, principieel en historisch toe te lichten.

En daarbij is het ons uiteraard een oorzaak van geheel ongeveinsde vreugde, dat hij bijna op elk punt niet slechts tot gelijke resultaten komt, als wij kwamen, maar bovendien deze resultaten nog scherper formuleert.

Ons een vreugde niet om het gelijk, dat we daardoor krijgen, maar omdat nu uitkomt, hoe de strijd die gevoerd werd, volstrekt niet een strijd is tuschen „gescheidenen” en „doleerenden” maar een manlijke strijd over den eisch der beginselen en de lessen der historie.

Voor al twee punten komt dit uit.

Voorreest wat aangaat de finale breuke met het Synodaal Genootschap. Immers Wielenga heeft den moed en de eerlijkheid om onbewimpeld te erkennen, dat deze breuke ook bij ons volkomen is, en bij hen nooit, zoolmin als bij ons, oorspronkelijk verder dan het Genootschap reikte.

Bij al het gebrekkige in vorming en ontwikkeling werkt er een *beginst* in en wordt er krachtens dat beginsel een *gang* in waargenomen, waarmee we niet kunnen, niet mogen breken.

In dezen zijn we gehonden. Dat is geen quaestie van geven en nemen, schikken en ploien.

Dat beginsel is: *Christus de Heere, naar zijn Woord Souverein op het heilig erf zijner dwangkerke kerk*. Dat beginsel nu heeft ons, volgens Gods Woord, naar Art. 28 onzer Confessie gebracht tot *afschieding* van het Herv. Genootschap, van de Synodale Herv. kerk van 1816 met den aankleve van dien, of wilt ge liever, tot *wederkeering* tot leer, tucht en dienst der vaderen, waarbij Confessie en Kerkenorde jure suo haar oude rechten en haar oude plaats hermaant.

Acte van *Afscheiding of Wederkeering* luidde de titel van het eenvoudige en gedenswaardige stuk, waarmee de gemeente den Heeren te Ulrum ten jare 1854 brak met de Synodale Herv. kerk. Niet Acte van Afscheiding alleen, ook niet van Afscheiding en Wederkeering, maar van Afscheiding of Wederkeering. De Afscheiding zelf is een Wederkeering. Maar

ook niet: Acte van *stichting* of *oprichting* of zelfs *formatie* der kerk. Neen! om *reformatie* was het te doen. Om reformatie van de kerken deser landen, die als plantingen des Heeren, naar zijne wonderbare trouw nooit geheel zijn vernield en verdwenen, ook niet, toen ze geheel *gedesformeerde* en *gedesorganiseerd*, in reglementaire boeien geklonken, zich sedert 1816 bevonden in het Synodale Babel. Zich bevonden onder de macht van het Genootschap, dat naar zijn beginsel en aard en werkzaamheid zich evenzeer *valsche kerk* heeft getoond als de *ecclēsia Papalis*, de *Pauselijke kerk van Rome*.

Terugkeer tot dat Genootschap, of ook zelfs maar weer met een enkelen draad aan dat Genootschap of wat deses Genootschaps is, te worden verbonden, er kan, en mag zelfs niet aan worden gedacht. Elke schijn zelfs moet in dezen worden gemedend.

Indien de Doleerenden te dezer zaak ook maar iets van ons verschilden, er zou onzerzijds aan geen *hereeniging* kunnen of mogen worden gedacht.

Door Gods trouwe leiding is echter hunnerzijds de breuke met de Synodale Hervormde kerk even *volkomen* en *beslist*, al nemen ze ook tegenover de *achtergeblevenen* een enigszins andere houding aan.

Hieraan hebben wij onzerzijds niets toe te voegen, en we verstaan niet hoe er nog broederen zijn, die ons aanwrijven, dat we eigenlijk toch nog wel aan het Genootschap vastzitten.

Met geen band en met geen koord, met geen draad en met geen vezel meer.

Mits men nu maar wel in het oog houde, dat breuke met het Genootschap nooit verder kan reiken dan tot breuke met al wat dit Genootschap was, is, wrocht of organiseerde, en dus nooit achter 1816 kan teruggaan.

En ten tweede wijzen we op zijn oordeel over het Statuut van 1869.

Ons werd het zoo euveld geduid, dat we dit „Reglement” als een Statuut qualificeerden.

En wat zegt Wielenga er nu van?

Te dezer zake zijn, zooals bekend is, de gevoelens niet weinig gedeeld.

Terwijl de een er slechts een „*Kennisgeving*” in ziet, een ding van zeer onschuldigen aard, noemt een ander het een „*Statuut*” en wel van zeer gevaarlijke strekking.

De officiële titel is: *Reglement of de inrichting en het bestuur der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland*. En gelijk zijn naam is, is zijn aard. Het is een *Reglement* in den eigenlijken zin des woords en niet al den aankleve van dien.

Volgens de eerste opvatting zou het dan eigenlijk niets anders zijn dan een *begeleidend* *Missie* ter indiening van de eigenlijke Reglementen. Dat dit de *bedoeling* geweest is van de inzenders, is mogelijk. Ik wil dit zelfs gaarne aannemen. Te meer als ik denk aan het te dezer zake behandelde op de Synode van 1869, dat het echter de *strekking* van het stuk is, kan, naar ik vrees, bezwaarlijk worden volgehouden. Niet slechts is daarmee de inhoud zelf in strijd, maar ook rijmt het niet met de plaats, die het in verband met de wet op de kerkgenootschappen (wet van 1853) in de regeling van de staatsrechtelijke verhouding der kerk inneemt.

Of het dan den naam van „*Statuut*” verdient? Dat hangt er van af, wat ge door „*Statuut*” verstaat. Kramer vertolkt het o. m. als „een stichtings- en grondwet van een genootschap.” Een wet dus of reglement, waarin de organisatie, de inrichting of het bestuur van een genootschap omschreven of geregeld wordt, hetzij bloot tot regeling der zaken in eigen hoerem, hetzij ook om dienovereenkomstig in de rechtsfeer van den Staat te worden geboekt.

Zoo opgevat is er tegen die bewering weinig of niets in te brengen. Ter voldoening aan Art. 1, alin. 2 van de wet, regerende het toezicht op de onderscheidene kerkgenootschappen is het opgesteld en ingediend. En op die indiening, de indiening van dat stuk, is de Christelijke Gereformeerde kerk als zoodanig in „legale verhouding tot de Regeering” gekomen, door deze als zoodanig in haar rechtsfeer ingeboekt. Het bevat in zijn vijf artikelen de bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur zoolks die naar het zoeven genoemde Art. van de Regeering moeten worden „meegeleed.”

Volgens de toelichting van den Minister van Justitie (22 Aug. 1853) was het der Regeering daarbij alleen te doen om „de organisatie van de kerkgenootschappen te kennen, ten einde maatregelen te kunnen nemen tot behoud van rust en orde en om te weten of de Staatswetten, die palen stellen, worden overschreden.”

„Haar oogmerk is niet om op het gebied der godsdienst zelve te treden. Zij verlangt alleen mededeeling van de regeling van het kerkgenootschap.”

Bedenke men daarbij wel, dat naar de vigeerende wetten „kerkgenootschappen” voor de Regeering niets anders zijn dan „vrije vereenigingen”, „particuliere vereenigingen” en „burgerlijke genootschappen.” In de zitting der Tweede Kamer van 20 Aug. 1853 werd dit door Thorbecke, ook met een beroep op de Grondwet, geconstateerd, terwijl Groen van Prinsterer reeds bij de begroeting van 1850 datzelfde had uitgesproken.

In het oog van de Regeering bevat dus het „Reglement” naar de Wet van 1853 een omschrijving van de organisatie der Christelijke Kerk.

Om de inwendige regeling van „leer en godsdienst” is het haar niet te doen, slechts om de organisatie, voorzover zij naar buiten optreedt en met het burger- en staatsrechtelijk terrein in aanraking komt.

Wij houden ons wat *teer, kerkeering* en *ereedienst* betreft naar de Schrift aan Confessie, Kerkenorde en Liturgie. De Regeering heeft natuurlijk daar niets tegen.

De Regeering houdt zich naar de Grondwet in betrekking tot de kerkgenootschappen aan „de wet van 1853.”

Maar nu bestaat er tuschen de kerk en de Regeering het Reglement van 1869. In de verhouding tot en aanraking met elkander hebben we ons daaraan te houden.

Uit een formeel oogpunt zelfs is het dus niet maar een bloote „*kennisgeving*”, die andere stukken begeleidt en daarmee haar dienst heeft gedaan. Het is in den eigenlijken zin des woords een Reglement, een bindend stuk, waarin „de bepalingen van inrichting en bestuur van het kerkgenootschap” zijn aangegeven, of, om in de taal van den Minister te spreken, waarin de organisatie is omschreven.

De „Koninklijke erkenning” is dan ook daarop gegrond en de Synodale Commissie vindt daarin alleen haar rechtsgrond van handelen voor de haar kompeterende zaken bij de Regeering.

In „de legale” of, wilt ge liever, staatsrechtelijke verhouding der Christel. Kerk tot de Regeering vormt dus het Reglement van 1869 met de missive der „Koninklijke erkenning” en de Instructie der Synodale Commissie een drievoudig anker, dat in zijn aard en strekking het geheele organisme der kerk omvat en in zijn kracht niet mag worden onderschat, al schijnt het tot nog toe slapende.

Niet toevallig wordt het in onze Synodale Handelingen, meermalen, 200 o. a. zelfs door de Commissie voor het ontwerp op het Beheer der kerkelijke goederen (Art. 181 der Synode van 1879) het *Grondreglement* genoemd. In onze staatsrechtelijke verhouding tot de Regeering is het dat dan ook.

Aan dit *formeel* of aan de plaats, die het in de organisatie der Kerk inneemt, wat de verhouding tot de Regeering betreft, beantwoordt het dan ook volkomen uit een materieel oogpunt of wat den inhoud aangaat.

En even ongunstig oordeelt hij over den inhoud.

Ook met den besten wil kan ik den inhoud van het Reglement niet in overeenstemming brengen met de beginselen en den aard der Kerk. Kerkeering.

Volgens deze is elke plaatselijke gemeente een zelfstandig openbaar van het verborgen lichaam van Christus, een genadige schepping des Heeren door zijn Geest en Woord. Zij bestaat jure suo, en niet door een wilskader van menschen, zooals dat met elke andere vereeniging het geval is. Haar vrijheid of recht van bestaan hangt niet van menscheijke willekeur, zelfs niet van de Overheid af. Zij is een zelfstandig lichaam, bestaande naar het recht en de genade haars Heeren, onder zijn Souverein bewind. Naar den Woorde Gods en den aard van haar leven is zij echter geroepen, met andere plaatselijke kerken Christi, die van eenzelfde belijdenis zijn, in kerkelijke gemeenschappen te treden.

Het Kerkverband gaat dus uit van de plaatselijke kerken. Deze vereenigen zich. Welk men in gezonden zin spreken van een Provinciale of Nationale kerk, maar men houde onder het oog dat deze slechts de totaliteit is der plaatselijke kerken van gewest of land, zooals die met eenzelfde Confessie naar eenzelfde Kerkenorde leven.

Van deze beschouwing gaan de wetten onzes lands niet uit. Volgens deze zijn, zooals we reeds opmerkten, de „kerkgenootschappen” niets anders dan „vrije, particuliere” of ook „burgerlijke vereenigingen”, die zich eigenlijk in niets van andere vereenigingen onderscheiden, behalve in het *godsdienstige* doel, waarmede ze *opgericht* zijn.

Volgens deze beschouwing is eerst het Genootschap, eerst de Vereeniging met hare leden en dan de gemeenten of de afdelingen, waarin zij zich splitsen. Zoo b. v. de Vereeniging voor Geref. Schoolonderwijs. De leden, waar ook verspreid in Nederland, vormen saam, in die *hoedanigheid*, de Vereeniging. Zij maken het Genootschap uit. Deze echter kunnen zich tot eene *plaatselijke afdeling* vereenigen. Maar om lid van eene plaatselijke afdeling te kunnen worden, moet men eerst lid van de Vereeniging zelve of „Hoofdvereeniging” zijn. Hier vormen dus niet de deelen of de plaatselijke afdelingen het geheel, dat doen de leden, als zoodanig, en het geheel splitst zich, deelt zich door plaatselijke organisatie der leden in deelen.

Dit stelsel nu, het Collegialistische genoemd, verwerpt de Christel. Kerk met geheel haar hart voor hare kerkelijke organisatie. Getuige haar Confessie en haar Kerkenorde. Getuige ook de practijk der Kerkeering, zooals die tot nog toe in haar midden wordt uitgeoefend trots het bestaan der Synodale Commissie naar het Reglement.

En zij kan niet anders dan het te haten met innerlijken afkeer, maar ook de Regeering kan niet anders dan het als een dierbaar troetelkind te koesteren.

Afgedacht van alles is het daarom alreeds een gevaarlijke proefneming twee zulke uiteenlopende stelsels in een Reglement met elkander in bevredigende aanraking te brengen. Een proefneming, welke, zou men zoo zeggen, noodwendig schipbreuk moet lijden.

De kerk gaat uit van de Presbyt. beginselen, de Regeering van de Collegialistische. De kerk is daarbij naar de Schrift gebonden aan Confessie en Kerkenorde, de Regeering naar de Grondwet aan de Wet van 1853.

Het Reglement moet dus uitgaan van de Presbyt. beginselen der kerk en toch ook aansluiting vinden bij de Collegialistische der Regeering. Het moet wortelen in Confessie en Kerkenorde en toch houvast vinden in de Wet van 1853. Een schier halsofbrekende toer.

Als ik dit in aanmerking neem dan moet ik het Reglement bewonderen en heb ik niets dan eerbied voor de mannen, die het in orde hebben gebracht.

Materialiter is er alles in opgenomen wat men uit een Presbyt. oogpunt maar kan wenschen, Confessie, Catechismus, Leeregels van Dordrecht, Kerkenorde, Liturgie. Uitmendend. Het kan niet beter.

Maar *formaliter* zijn de bliken niet te miskennen hoe moeilijk en teeder de taak was om een *Geref. kerk* in „legale verhouding” te brengen met een Overheid, voor wie naar de vigeerende wetten kerken of kerkgenootschappen slechts particuliere vereenigingen zijn.

Tuschen hem en ons is de strijd dus uitgestreden. Dank zij de uitnemende en grondige historische onderzoekingen waartoe hij overging en de scherpte waarmee hij het ontleedmes hanteerde, zag hij de waarheid en vond den moed ze te belijden.

En voegt men hier nu bij, dat hij ook in dit stuk allerlei gewichtige historische bijzonderheden herinnert, die uit het leven van zijn eigen kerk genomen zijn, en o. a. onoverlegbaar aantoonde, dat het fameuse Statuut van 1869 eigenlijk heel anders door de Synode van Middelburg bedoeld was; alsook, dat hij dit alles inkleedt op een wijze, die van hartelijke, ongeveinsde liefde voor zijn broederen getuigt, dan is de gissing zeker niet gewaagd, dat dit vlugschrift bestemd is, om merkbaan indruk te maken, en een machtigen schakel te vormen voor de hereeniging, die beiderzijds door de vroomsten en de besten zoo hartelijk wordt begeerd.

We zijn zovoel gevorderd.

Er is reeds zovoel wat vastgevroren zat losgedooid, wat verstijfd was gesmolten.

En al is het dan ook, dat bij enkele broederen onder ons en aan de overzij nog aarzeling bestaat over den *modus quo*, over het wenschelijke, over het plichtmatige, over het van God gebodene der ineensmelting zijn *allen* het eens geworden.

In dit opzicht staan ook Beuker en Gispén, ook Littooy en Diemer nu aan onze zijde.

De heer Doc. De Cock maakt een opmerking over de editie van de Dordsche Kerkenordening van 1619, die tot tweemaal toe door Dr. Kuiper is uitgegeven.

Hij beweert namelijk dat in Art. 77 van deze Kerkenordening eene opzettelijke verandering is aangebracht, die feitelijk den tekst vervalscht en een ander stelsel er heeft ingedragen.

In de Kerkenordening sprak Art. 77 van „de stilzwijgende bewilliging der kerken.” Dit werd gedrukt: „met stilzwijgende bewilliging der kerke.”

En dit nu, zoo beweert de heer Doc. De Cock, is onjuist.

„Der kerken” is, naar hij meent, in Art. 77 een *meervoud*, en Dr. Kuiper beging een fout, met dit meervoud in een *enkelvoud* te veranderen.

En overmits nu juist de vraag over de plaatselijke kerken en de gemeenschapskerke tuschen hem en ons in geschied ligt, waant hij in dit artikel een machtig steunpunt voor zijn opinie te hebben gevonden en Dr. Kuiper op de vingers te hebben getikt, als had hij, om zijn eigen opinie in de Kerkenordening in te dragen, den tekst van de Kerkenordening eigendunkelijk en wilkeurig en wederrechtelijk veranderd.

Zoo raen ziet een zware en grove beschuldiging.

We hoopen ons hiervan in ons volgend nummer te zuiveren, en alsdan aan te toonen:

1°, dat der kerken in de taal van dien tijd zoolw enkel- als meervoud kan zijn;

2°, dat de Latijnsche tekst uitwijst, dat het hier enkelvoud moet zijn;

3°, dat de heer Doc. De Cock zelf zich vergiste, en op grond van die vergissing, ons betichtte tegen alle recht en rede in.

KUYPER.

Het Statuut van 1869.

III. (Slot.)

Ons derde bezwaar tegen den inhoud schuilt in de vertakking van *Besturen*, die door dit Reglement in de Christelijke Gereformeerde kerk is ingevoerd.

Het bepaalt dienaangaande in art. 3 dit:

Ingevolge de Kerkorde, vermeld in Art. 1, wordt het bestuur over de bijzondere gemeenten gevoerd door de Kerkeraden, met betrekking tot eenige gemeenten gezamenlijk, in een gedeelte van eene provincie, door de Classieke Vergaderingen; voor zovoel al de gemeenten in eene Provincie betreft, door de Provinciale Vergaderingen; en wat aangaat de geheele Christelijke Gereformeerde Kerk, door de Algemeene Synode.

Hier is dus, hoezeer ook op verschoonende en benattende wijze, een geheele opklimming, een geheele vertakking, een soort hiërarchie van kerkelijke besturen ingevoerd.

Een *bestuur* over de geheele Christelijke Gereformeerde kerk, t. w. de Algemeene Synode. Een reeks van tien *onderbesturen* over al de deelen van deze éne kerk, die in eenzelfde provincie liggen, in de Provinciale Synoden. Een nog breeder reeks ondergeschikte besturen over die deelen der kerk, die in een classikaal ressort liggen, in de *Classes*. En eindelijk de zeer breede reeks van de meest ondergeschikte besturen over één enkel onderdeel der éne kerk, in de *Kerkeraden*.

Wel hebben de opstellers van dit Reglement gevoeld, dat ze hier voor een moeilijke lading stonden, en hebben ze dan ook een dubbele poging aangewend om deze moeilijke lading te ontduiken.

Ze merkten toch zeer goed, dat in de Dordsche Kerkenordening de *Kerkeraden* volstrekt niet een zoo ondergeschikte rol vervulde, maar veelmeer het college was, dat alle macht, die in de Synode zetelde, aan die Synode toevertracht. En anderszins ontging het hun niet, dat de Synoden in de Kerkenordening van 1619 nooit als *besturen* voorkamen.

Toch kon van den anderen kant Art. 1 en 2 van hun Reglement in Art. 3 niet weer ongedaan worden gemaakt. Het collegiale denkbeeld van één kerk met deelen, en dienovereenkomstig van een opperbestuur met onderbesturen, kon niet prijsgegeven.

En het is om deze innerlijke tegenstrijdigheid, dat ze nu de spits punt poogden al te stompen, door niet te spreken van *besturen*, maar van een *uitoefenen van bestuur*, en ook bij de aanduiding van de wijze en de trappen waarin dat bestuur werd uitgeoefend, niet bij het *geheel* begonnen, maar bij de *deelen*.

Dit waardeeren we dan ook, maar het betert de zaak niet.

Immers het feit blijft dan toch, dat er ook volgens dit artikel een eenheid van éne kerk is; dat deze éne kerk in *gemeenten* is ingedeeld; en dat én over deze *éne kerk*, én over de deelen ervan alnu *besturen* worden ingesteld en aan den Koning als zoodanig worden aangewezen.

Derhalve één *bestuur* is, t. w. in de *Kerkeraden*, en dat deze Kerkeraden correspondentie en onderling toezicht uitoefenen in vergaderingen waarin zij saamkomen, kan op dit standpunt niet worden volgehouden.

Wel is de fout der Synodale hiërarchie

gemedend ingesteld geoorloofd en de min legd dit artikel vinctiale Het Regl Het aan me ken opd kenden, macht, der gem art. 2 w een genu maar va dus niet uit deze Toch i gehouen gekozen bare kra we ten l denking, missie, w regelt. Het w Men b riale ker verviel in op colleg. Wat vl Maar i schapen getreden. telijk ge vend, en noodig h in verban Een ge staatsrech Ze moet. Had m